

L a t w e e f c h u N w i s e s.

Nr. 14. Zettortdeenâ Stâ April 1843.

S l u d d i n a f c h a n a.

Pehz teem 12tâ Juhni 1841 wiſſaugſti apſtiprinateem liſſkumeem deht Krohna muifchu waldischanas tahm us Krohna muifchahm aiſſuhſſitahm kummiſſionehm, kam muifchas kohpſchanu buhs iſmekleht, tikween tahdas leetas buhs kâ ſuhdsibas prettiim nemt, iſklaufinagt un apſpreest, kas Krohnim nahk, woi par labbu jeb par taunu, turprettiim tahm ne buhs tahdas tauſchu ſuhdsibas peenemt, kas zaur teefahm iſmeklejamâs; ſchihs buhs us peederrigahm teefahm noraidiht.

Us muhſu augſti teizama zeeniga General-Guberneera Baron von der Pahlen griibefchanu, ta kummiſſione kas irr eezelta Kurſemmes ſemneeku liſſkumu labbad wiſſeem Krohna tauhim par wehrâ liſſchanu ſinnamu darra, ka turplikkam ta kummiſſione, kam buhs Krohnamuifchas kohpſchanu un waldischanu pahraudſiht, ne peenems wairs, tã kã lihdi ſchim irr bijis, ſuhdsibas prett muifchas waldineekeem. Ja kam buhtu no Krohnu-muifchas waldineekeem pahri darrihts, ja kas ar ſcheem buhtu nefatliſſchanã nahzis, tad ſuhdsjetajim buhs ſawu leetu wehl ſchinnã 1843tã gaddã — tã kã Kurſemmes ſemneeku liſſkumu grahmata to israhda — un arri turplikkam tai pehz liſſkumeem noſpreestã peederrigã laikã pee aprinka teefas usdoht, turpatt arri warr usſudſeht muifchas waldineekus ja ſchee eekſch muifchas atklauiſſchanas leetahm ko pahri darritu. Schihs beidsamas ſuhdsibas, ja ta pahridarrifchana arri Krohnim taunumã eet, ſudſetajs — ja patihk — arri pee tahs kummiſſiones warr usdoht, kas Krohnamuifchas kohpſchanu un waldischanu pahrauga.

Wiſſahm Krohna pagasta teefahm teef peekohdinahts ſcho nolikſchanu tauhim ſinnamu darriht un ſchohs pamahziht kas teem pehz liſſkumeem eekſch ſuhdsibas leetahm wehrã leekams.

Zelgawã, tai 24tã Webruar 1843.

I

(S. W.) Kurſemmes Zitwil-Guberneers C. v. Brewern.

Waldischanas-raths Ebeling.

Kambara-teefas-raths Carl v. Grotthuſ.

Ekonomi-raths Baron Firk.

Kreismarschall v. Bietinghoff.

Kreismarschall v. Witten.

Kreismarschall v. Firk.

Sekreterhs W. Diederichs.

• E h r g l i s .

Woi tas ehrglis us tawu wahrdu tik augsti ffreen, ka tas sawu ligdu tik augsti darra? Winsch dsihwo afmina-kalnòs, un paleef tur us augsteem kalneem un stiprahm weetahm. No turrenes winsch dsennahs pehz barribas, un winna azzis ffattahs no tablenes. Ir winna behrni dserr affini, un fur maitas irr, tur winsch irr. Zjaba gr. 39, 30 — 33.

Kad nu tà ne ween schinnù weetinà, bet wehl dauds zittàs weetàs swehtòs rakstòs ehrgli minnetu atrohdam, tad zerreju, ka zitteem no muhsu mihleem awisu lassitajeem ne buhs prettim ar winnu jo labbaki eepasittees.

a) Rà lauwa swehru, tàpatt ehrglis putnu fehninsch. Zaur sawu lepnu sehdeschanu, zaur sawu leelu spehku, un brihnuma augstu ffreeschanu un zaur wissu sawu augstu un lepnu usweschanohs sawà kahrtà, schis putnis pelna, lai to putnu fehninu fauz. Zebtschu ehrglis gan tas wisfleelakais putnis newaid, taf, kad tas sawus spahrnus isplehsch, winsch lihds 8 jeb 10 pehdas plattumà leels, tehwinsch, kas pee laupitaju putneem arween masaks irr ne kà mahtite, irr gan drihs 3 pehdas augstumà un 12 mahrzinas swerr; mahtite irr wairak kà 3 pehdas augsta un swerr 18 lihds 20 mahrzinas. Echa putna spalwas lohti pahrweschsahs; jo melnas spalwas paleef tihri ruhainas, fur tad mahtites spahrni faules starròs kà selts spihgulo, un tàlabb to par selta ehrgli fauz. Dauds laudis ischfirr afmina ehrgli no melna, un scho atkal no selta ehrgla; bet irr atrasis, ka tas weens un tas pats putnis irr, kas par gaddeem sawu spalwu tà pahrweschs, ka to, kamehr winsch jauns afmina ehrgli, pehzak melnu ehrgli un wezzumà selta ehrgli fauz. Ehrgla pahsas kahjas, winna leeli un paresni naggi, un winna refnais, palihkais degguns ffaidri israhda, kà tas no laupitaju putnu kahrtas; un ihpaschi winnu warr pasiht no tahm garrahm biksehm, tas irr, no tahm puhkainahm spalwahm, ar fo winna kahjas irr apaugusahas, un kas tam lihds pat naggeem farrajahs. Zee-

tumà (buhrkina) stahwoht, ehrglis irr wairak kà simts gaddus fadsihwojis; saprohtams, ka tas meschà sawà waktà ffraibidams, wehl dauds ilgaki dsihwohs. Ehrglis usturrahs no sawa meddijuma ween, zittu nefo ne dserr, kà affinis, un nekahdu maitu ne aisteek, bet tik ta swehra un lohpa galku ehd, fo tas pats irr nokehris un saplehstis; to paschu tas arri nekad wissu ne apehd, bet ikreis leppodamees labbu teefu preeksch teem farkan-delteneem ehrgleem atstahj, kas 3 Mohf. 11, 13. minneti irr.

Kad nu Zjaba wahrdu 39, 33. gribbam no ihsta ehrgla saprast, tad jasinn, ka tee laudis, kas tur dsihwo, to arri par maitu fauz, fo ehrglis ehfdams atstahj.

Ehrglis sawu ligdu taifa ar sawu mahtiti kohpà us augsteem afmina-kalneem (Jerem. 49, 16.) un to paturr, kamehr winsch dsihwo. Ehrglis arr ne sadohdahs ikkatru gaddu ar zittu mahtiti, tà kà dauds zitti putni darra: bet tas paleef pee weenas un tahs paschas lihds pat nahwei; winsch ar to paschu arri eet kohpà us jakti, tà, ka tas tehwinsch woi augsti gaisà liddinajahs, jeb kautfur us kahda afmina-kalna stahw, kamehr mahtite beesòs kruhmòs ar spahrneem trohkfni taifdama kahdu swehru isdsenn, fo tad tehwinsch tuhdat nokeerr. Perrejama laika tehwinsch sawu mahtiti kà peenahkaks labbi apgahda, jo tas ifdeenas sawu meddijumu mahtei ligdà peenees klacht. Tik lihds ehrgla behrns jaw tik tahlu irr paudsis, ka tas fewim swehru jeb kahdu lohpu pats jaw warr nofert un saplehst, tad mahte to tuhdat padsenn; bihdamees, lai diri pamihlijas weenà afmina kalnà ne eetaisahas, fur tad abbeem buhtu grehti pahrtifschanu dabuht. Tàlabb tahds padsihts pahris eet daschureif simteem juhdes no weena semmes gabbala us ohtru. Zitti mescha-zihweli winna galku gan ehd, bet Zuhdeem ehrgla galka neschkihsta talabb, ka wissu laupitaju-putnu galka irr neweweliga. Neweens putnis ne irr preeksch meddischanas tik fassurbis un nogurris, un pehz meddischanas tik mundròs un jauns, kà tee laupitaju putnt, un ihpaschi ehrglis; us fo tee wahrdi Dahw. 103. Esaij. 40, 31.

šaidri šimejabs. Žit jauki irr 2 Mošf. 19, 4. Deewa uštizziga glahbschana un apgahdaschana ar ehrgla spahrneem salihdsinata, kad pee tam apoošina žit bessinnigi augsti tas šfreen. Tapatt arri wiina uštizziga apgahdaschana par saweem behrneem irr 5 Mošf. 32, II. itt jauki salihdsinata, kurreus winsch tik lihds tam laikam pee sewim paturr, kamehr tee pilnā spēhā mahk paschi few ušfuru sagahdatees.

b) Tas juhras jeb farkan-dseltenais ehrglis, kas 3 Mošf. 11, 13. un 5 Mošf. 14, 12. minnehts, irr wehl jo leelaks kā selta ehrglis, bet ar ihfakem spahrneem, un tālabb ar schis tik kohschi un lepni ne warr šfreet, kā almina ehrglis. Sarkan-dseltenais ehrglis dšihwo garr widdus semmes-juhrmallas us augsteem afiniu kalneem, jeb leelōs meschōs, pee tahdahm uppehm un tahdeem esareem, fur papilnam šiwis irr, un Afijā. Winna ihsta barriba irr šiwis; bet winsch nemm arri wistas, sohšis, sakkus, stirnas, jehrus un kafas par labbu, un ir maitu ne finahde.

Irlenderu semmē schis nonehme kahdureis 4 gaddu wezzu behrnu, kas ahra, durwu-preekschā rohtajabs, un aisneffe to saweem behrneem ligsdā. Tehws gan knaschi tuhdał pakkal steidsahs, bet kamehr tas ar mohkahm us to afiniu kalnu uskahpe, ehrgli jaw bij behrnam azzis isknabhajuschī, un to tā eewainojuschī, ka tas nabbaga behrniasch eefsch mas stundahm sawu garru islaide. Kam schē gan tee wahrdi ne nahks prahtā, ko Salamans sawōs sakkamōs wahrōs 30, 17. draude, fazzidams: „Ta aze, kas tehwu apfincij, un leedsahs mahtei klautsiht, to paschu isknahbs tee krautli pee uppes, un tee jauni krautli to ehdihs.“

2) Tas šiwju jeb melnais ehrglis (3 Mošf. 11, 13. 5 Mošf. 14, 13.) dšihwo leelōs kalnainōs meschōs, pee esareem un diškeem, irr druzin masaks, kā farkan-dseltenais ehrglis, bet gan drihs tik pat finuks isšfatahs, kā selta ehrglis. Winsch ar sawahm spohdrahm azzim brihnum ahtri šiwis wišnōs cerauga, us kurreahm

tas kā lohde no gaisa wirsi schaujahs un tahs tuhdał nofer. Seemeta Ciropā winnam irr žits kohsch un šiprs ehrglis, ar baltu galwu par uštizzigu fullaini. Schis arri labbpraht šiwis ehd, bet pats brihnum flinks buhdams tahs nofert, un ne gribbedams pats fašlappinatees, šfreen šiwju ehrglim wiffur pakkal, tihkōdams no ta ko isplehst; schis daudšreis tam šiwju jeb melnajam ehrglim jakti famaita, talabb winnu starpā allasch leels dumpis žetahs.

d) Tam jehru wannagam jeb wannagu ehrglim irr wehl jo garraks degguns, kā selta ehrglim, nahschu-zaurumi ar farreem apauguschi un deggona appasch-puffē ascha bahrsda. Winna mahju weeta irr tiklabb us Schwizzaru semmes- kā arri us Libanon-kalneem. Schis irr tas wišleelakais starp laupitaju putneem, un daudš leelaks wehl, ne kā selta ehrglis. Winsch leelas aitas, kafas, stirnas un sakkus sawōs naggōs šakehris zaur gaisu us sawu ligšdu nonešs.

Kahds awju-gans bij ar sawu seewinu un saweem trim dehleem, sawu palaga-buhdinu us Alpu-kalneem uštaišjees. Wezzakais dehlis bij aštoni gaddi wezs un bija mulkis (nešaidru prahtu), ohtrs peezi gaddi wezs un mehms. Kahdā deenā, kad tee behrni ne taht no buhdas rohtajabs, atšfrehje aitu-wannags un sagrahbe to treschu behrnu, kas trihs gaddus wezs bija, un aisneffe to prohjam. Tee diwi wezzaki behrni tezeja tuhdał us mahjahm, gribbedami to breešmigu notikkumu saweem wezzakeem sinnamu darriht. Tas mehmais rahdija zaur šimehm sawas leelas isbailes, breešmas un behdas, bet tas mulkitis israhdija ar pufšwahrdeem fazzidams itt ka tas buhtu kahdu leelu preeku redsejis; winsch lehze us augschu un scho jeb to sagrahbis pee sawahm kruhtim speede. Tā nu pagahje weffela deena to behrnu turpat meschā pa walti meklejoht. Dhtrā rihtā, kad abbi nabbaga noškumnuschi wezzaki ar sawcem diwjeem behrneem raudadami un fleegdami sawu pasudduschu dehlimu ar asrahm atkal meschā mekleja, tad teem patlabban aitu-wannags pahr galwu pahršfrehje pahri.

Jehschu tas tanni apgabbalt gan nefas jauns ne bija, jo tur tahdus putnus gan drihs ikdeenas dabbohñ redseht: tad tomehr tas mehmais behr- ninsch to redsedams fehrehš trihzedams un breh- dams tehwan klacht, un tas mulkitis eefahze at- kal preezigi us augschu lehkaht. Nu tehws pa- likke kà apstulbohtis us weetàs stahwoht, no- prasdams, ka tahds breefmigs putnis buhs wiinna mihlu pasudduschu behrnianu fawds nag- gòs fagrahbis un par gaisu aisneffis! Kas schè nu gan spehs ar wahrdeem isteikt tehwa firdeh- stus un behdas! Kas schè nu gan spehs mahtes waimanas un affaras ar fawu mutti apleezinaht! Bet Deewa ta Wissuwarrena a3s, kas tiklabb gaisà kà jahrà un wiffòs semmes-dibbinòs skaidri reds, un ir teem wifsbeefakeem muhreem un ak- minu-kalneem zauri speeschahs, bij schi behrnina dsihwibu ustizzigi fargajusi. Tai paschà stundà, kad tas wannags to behrnu nonehne, bija jehge- ris us to kalnu uskahpis, kur ta wannaga lig- sda bija, un plinti uswilzìs, winsch gaidija to at- skreenam. Ko dohmajeet, kà schè jehgerim gan ap firdi bija, kad tas to putnu ar fawu smaggu laupijumu pamasi skreenam eeraudsija, kur tas

virms to behrna balfi isdsirde, gan pehz arri pa- schu behrnu breefmigòs wannaga naggòs fakertu eeraudsija!? — No breefmahm un schaufcha- lahñ pahreemts, tas drihs fawu plinti pee waiga likke — drihs atkal plinti atrahwe, bihdamees, lai tas lihds ar wannagu ir behrnianu ne noschauj; beidscht winsch tak drihs apdohmajahs, ka lab- baki irr to behrnianu lihds ar wannagu noschaut, ne kà likt behrnam tahdu gruhtu nahwi wannaga naggòs atrast. Kluffam un it firsnigi fawu deb- besu tehwu ihfòs wahròs pecluhdsis, schahwenu winsch isspeede, kad patlabban wannags us ligfda mallu laidahs, un — eeschahwe tam paschà firdi. Nu jehgeris tuhdat pee ligfdu uskahpe, un noneffe to behrnu ar neisfakkamu preeku semmè. Tam wairak nefas ne kaiteja, kà tik weens plezs un weens fahnis bij faknaibiti, bet zittadi tas bij spirgts un wiffels. 24 stundas pagahje, kamehr jehgeris tohs wezzakus isklau- finaja, kam tas behrns peederreja, un tai paschà brihdi, kad wezzaki dabbuta nomanniht, kur wiinnu behrns palizzis, tad jehgeris ne bij no teem wairs tahlu, teem mihlu behrnianu atdohi.

J. F. K.

Naudas, labbibas un prezzu tirgus us plazzi. Rihgà, tanni 5tà April 1843.

	Sudraba			Sudraba	
	Rb.	Rp.		Rb.	Rp.
1 jauns dahlderis geldeja	1	33	1 pohds kannepu tappe maksahs ar	1	—
1 pubrs rudsu tappe maksahs ar	1	30	1 — linnu labbakas surtes — —	1	80
1 — fweeschu — —	2	—	1 — slittakas surtes — —	1	60
1 — meeschu — —	1	—	1 — tabaka — —	—	65
1 — meeschu = putrainu — —	1	50	1 — dselses — —	—	75
1 — ausu — —	—	75	1 — sweesta — —	2	50
1 — fweeschu = miltu — —	2	30	1 muzza silku, preeschu muzza — —	7	—
1 — bihdeletu rudsu = miltu — —	1	75	1 — — wihschmu muzza — —	7	25
1 — rupju rudsu = miltu — —	1	25	1 — farkanas sabls — —	7	—
1 — firnu — —	1	40	1 — rupjas leddainas sabls — —	6	—
1 — linnu = sehklas — —	2	25	1 — rupjas baltas sabls — —	4	10
1 — kannepu = sehklas — —	1	40	1 — furalkas sabls — —	4	—
1 — linnenu — —	5	—			

D r i h w d r i k k e h t.

No juhrmallas gubernementu augstas waldischanas puffed: Waldischanas = rahs N. Weiler.